

Curriculum Vitae A. A. Moesker

Na haar middelbare schoolopleiding volgde Anja Moesker (Uithuizen, 1952) een lerarenopleiding N12 in Groningen, waarna ze haar MO-B-certificaat N18 behaalde in Wageningen. Na twee jaar als docent voedingsleer te hebben gewerkt bij de opleiding Diëtetiek in Groningen, verliet ze het onderwijs voor enkele jaren om zich te wijden aan haar gezin. In 1990, na een verblijf van 9 jaar in Zuid-Afrika, waar haar man zendingswerk deed in KwaZulu-Natal, keerde ze terug naar het onderwijs en gaf ze gezondheidsleer op het VMBO in Hattem. In 2000 begon ze les te geven op het MBO in Ede als docent gezondheidsleer bij de opleiding Pedagogisch Werk. In 2006 werd ze onderwijsadviseur met als taak het professionaliseren van docenten. Voor haarzelf leidde dit tot een masteropleiding Onderwijsontwerp en -advies aan de Universiteit Utrecht, waar ze in 2011 haar Master of Science behaalde. Sinds 2019, na haar pensionering, volgde ze een promotietraject aan de Theologische Universiteit Apeldoorn.

Anja Moesker is getrouwd met Piet Busstra en samen hebben ze drie dochters en een zoon, vier schoonkinderen en zeven prachtige kleinkinderen. Ze wonen in Apeldoorn.

Samenvatting – *Geboeid door de tijd? *

Deze dissertatie presenteert een kwalitatief en exploratief praktisch-theologisch onderzoek naar kerkverlating onder millennials binnen de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt (GKv) en de Nederlands Gereformeerde Kerken (NGK). Sinds 2000 wordt kerkverlating zichtbaar in de kerkelijke statistieken van de GKv en sinds 2018 eveneens in de NGK. Uit literatuurstudie komt naar voren dat de ouders de meest bepalende factor zijn voor het slagen van de religieuze socialisatie (RS) van hun kinderen. Daarom is gekozen voor een onderzoek onder de millennials zelf, waarin geluisterd wordt naar het verhaal van hun geloofsontwikkeling in de contexten gezin, kerk en school, om zo het 'waarom' achter kerkverlating te proberen te begrijpen.

Kerkverlating wordt gedefinieerd als het formeel of informeel verlaten van de kerk, zonder dat dit noodzakelijk betekent dat men ook God verlaat. Het fenomeen wordt benaderd als mogelijk falen van religieuze socialisatie, het proces waarin ouders hun geloof, waarden en praktijken overdragen met het doel dat kinderen deze internaliseren en een vertrouwensvolle relatie ontwikkelen met God en de geloofsgemeenschap.

Een belangrijk theoretisch uitgangspunt is het spanningsveld tussen generaties. Babyboomers werden gevormd door de moderne tijd, met nadruk op plichtsbesef, conformiteit en het collectief. Millennials groeiden op in een postmoderne context, waarin autonomie, authenticiteit en subjectieve ervaring centraal staan. Deze discrepantie in kernwaarden vormt een sleutel tot het begrijpen van wederzijdse misverstanden.

Daarnaast wordt aandacht besteed aan verschillen tussen GKv en NGK. De GKv ontwikkelde een sterk beschermde zuil (met eigen scholen en instituties), terwijl de NGK een opener houding ten aanzien van de maatschappij aannam. Deze verschillen beïnvloedden de mate waarin jongeren voorbereid werden op een pluriforme samenleving. Via twee studies werden zowel het perspectief van de ouders als de millennials op kerkverlating onderzocht.

Het Perspectief van de Ouders

Uit focusgroepen met ouders blijkt dat kerkverlating van hun kinderen wordt ervaren als een diepe crisis. Centrale emoties zijn schuld, schaamte, teleurstelling en verdriet. Ouders vragen zich af wat zij anders hadden kunnen doen en ervaren falen ten aanzien van hun doopbelofte. Als coping strategie leggen ouders de oorzaak van kerkverlating vooral buiten zichzelf, met name bij de kerk. Zij noemen een kil sociaal klimaat, weinig ruimte voor twijfel en diversiteit, onbegrijpelijke of niet-relevante geloofstaal, en een gebrek aan rolmodellen en passende peergroups. Tegelijkertijd vinden zij houvast in hun eigen geloof en vertrouwen in God, wat een spanning blootlegt tussen hun plichtsbesef en de autonomie van hun kinderen.

Het Perspectief van de Millennials

Interviews met millennials tonen een fundamentele ambigüiteit aan in hun religieuze opvoeding. Enerzijds was de algemene opvoedingsstijl vaak warm en dialogisch, anderzijds was de religieuze opvoeding autoritair: kerkgang en geloofspraktijken waren verplicht en niet onderhandelbaar. Dit leidde tot een associatie van geloof met dwang en regels, in strijd met hun behoefte aan autonomie.

Daarnaast ervaren millennials ambigüiteit in de geloofsbeleving van hun ouders. De nadruk lag sterk op cognitief geloven (kennis van leer en regels), terwijl het affectieve aspect – wat het geloof persoonlijk betekende, vooral in moeilijke tijden – nauwelijks zichtbaar was. Hierdoor werd geloof ervaren als cultuur en traditie, en niet als een levende relatie.

Deze opvoedingsdynamiek beïnvloedde het Godsbeeld van de millennials. Met behulp van hechtingstheorie laat het onderzoek zien dat velen kenmerken van een onveilige, vaak vermijdende hechtingsstijl ontwikkelden. Het beeld van God weerspiegelde regelmatig het beeld van de ouders: veeleisend, afstandelijk en normatief. Ingrijpende levensgebeurtenissen versterkten dit, vooral wanneer ouders zelf weinig ruimte boden voor het laten zien van hun kwetsbaarheid.

De kerkelijke en schoolse context bevestigden dit beeld. Het dominante paradigma ten aanzien van RS kan worden samengevat als 'behave, belief, belong': correct gedrag en juiste overtuigingen waren voorwaarden om erbij te horen. Dit werd ervaren als exclusief en veroordelend, met weinig ruimte voor existentiële vragen en diversiteit. GKv-jongeren ervoeren daarbij vaker een cultuurschok bij confrontatie met de seculiere samenleving dan NGK-jongeren, doordat zij voornamelijk GKv-scholen bezochten.

Een Alternatief Paradigma

De centrale conclusie luidt dat het paradigma 'behave, belief, belong' kerkverlating heeft bevorderd. Het leidde tot ambiguïteit in opvoeding, een eenzijdig Godsbeeld en een ervaring van geloof als een cultuur.

Als alternatief stelt de auteur het paradigma 'belong, bonding, belief' voor. Onvoorwaardelijk erbij horen vormt de basis, gevolgd door affectieve verbinding en hechting, waaruit een persoonlijk en authentiek geloof kan groeien. Behave wordt hierin niet genoemd, omdat dit gezien kan worden als 'de vrucht van de Geest' die tot uiting komt als men Christus heeft leren kennen (belief). Dit vraagt om gezinnen en geloofsgemeenschappen die niet alleen cognitief, maar ook affectief taal geven aan geloof. Die niet 'behave' voorwaardelijk stellen voor 'belong' maar uitgaan van de christelijke kernwaarde 'liefde'.